

Gitleri Stalininiň üstüne çozmaga kim mejbur etdi?

Category: Kitapcy, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 25 января, 2025

Gitleri Stalininiň üstüne çozmaga kim mejbur etdi? KOMPLIMASIÝA:

GİTLERİ STALINIŇ ÜSTÜNE ÇOZMAGA KİM MEJBUR ETDİ?

*On millionlary öldüren we dünýäniň kartasyny üýtgeden bu uruş
mekir syýasatçylaryň galamy bilen ýazyldan soň praktikada
özünü ýazanlaryň garşysyna gönügen uly komplimasiýamydy?*

Geçmişiniň sahypalary ýapylmaýar, şu günüň elleri bilen täzeden
açylýar. Häzir bütün dünýäni gulgula salan Russiya-Ukraina
urşunyň geografiýada, düşünjede we analiz sözlüğinde yzgary
gitmedik kökleri bar.

Polşany, Ukrainany, Moskwany, Berlini, Londony, syýasy zallary
sarsdyran, dürli dillerdäki habar beriş serişdeleriniň
agzyndan düşmedik bu şahslar Ikinji jahan urşy ýyllarynda-da
ganyň we gep-gürrüňleriň duralgasdy.

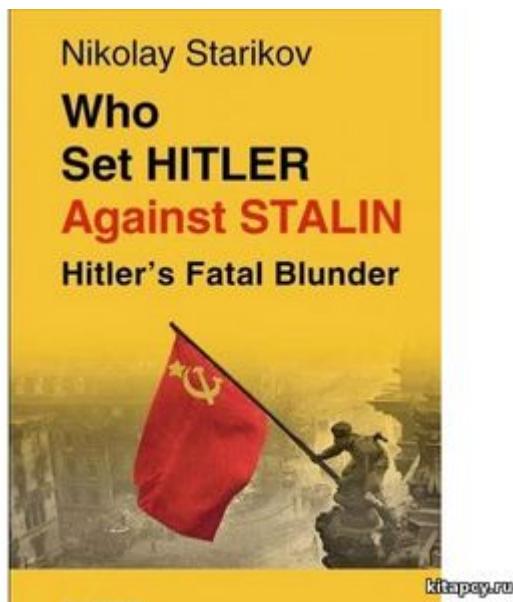
Ýakynda rus taryhcysy Nikolaý Starikowyň «Gitleri Stalininiň
üstüne çozmaga mejbur etdi?» ady bilen täze kitabı çapdan
çykdy. Awtor Ikinji jahan urşunyň başyndan soňuna čenli ähli
jikme-jiklikleri bilen üstünde durup geçip, hakyky faktlar
bilen uruşda gizlenenleri orta dökyär we özünden öñki käbir
taryhçylaryň beren sowallaryna jogap berýär.

Nikolaý Starikow anglo-sakson syýasatçylaryň düzen
«komplimasiýasyň» detallarynyň doly şekilli gurlusyny
suratlandyrýar.

Awtoryň pikiriçe gürrüňi gidýän syýasatçylar Adolf Gitleri Günbatar demokratiýasynyň iň uly duşmany bolan sowet kommunizmini nemesleriň eli bilen ýok edip, şol bir wagtyň özünde Germaniýany harby, syýasy, ykdysady taýdan dargadyp, Britaniýanyň aýdanyndan çykyp bilmeyän ejiz döwlete öwürmek üçin orta çykardylar.

Nikolaý Starikow kitabynyň 122-nji sahypasynda şeýle ýazýar: «*Gitleriň adamzat taryhyň iň gorkunç jenayatkäri bolmagy mümkün. Emma nemes fýureriniň on millionlarça adamy gömmegi başaran mekir intrigalaryna goşant goşan beýlekileri aklamak üçin ähli etmişleri we hapalary diňe onuň boýnuna ýükläýmeli däl. Her syýasatçynyň nemes faşizminiň harby stanogynyň gurulmagyna goşan goşandynyň üstünde doğruçyl durup geçmeli*». Awtor sözünüň yzyna «*1939-1945-nji ýyllarda dökülen gorkunç ganyň esasy günäkärleri parahatçylygy goramak we azatlyk ugrundaky görev nikabynyň aňyrsynda saklanýar*» diýen jümläni-de goşýar.

Awtor Gitleri aklajak bolup duranok, gaýtam ony başgalar tarapyndan ularylan gural hökmünde tanadýar we gelen bu netijesi boýunça delillerini orta goýýar. Munuň üçinem Birinji jahan urşundaky ýeňlişinden soňky Germaniýanyň täzeden aýaga galma prosesini yzarlaýar.

Germaniýa Birinji jahan urşunda gazaply ezildi we Wersal konferensiýasynda oňa agyr sanksiýalar goýuldy. Uruşdan zyýan

çekeni ýurtlara kontribusiýa tölemek, harby mümkünçiliklerini çäklendirmek, her dürli maddy goldawdan mahrum etmek, goşunyny 100 müñden geçirmezlik, tanklary, agyr artilleriýa ýaraglaryny, söweşeň we suwasty gämileri edinmegi gadagan etmek şol sanksiýalaryň diňe bir bölegidi.

Gitler häkimiýet başyna gelende Germaniýanyň goşunu ýokdy. Gitler Wersal konferensiýasynda Germaniýa garşıy goýlan sanksiýalaryň birine-de boýun bolmajakdygyny mälîm etdi. Hökmäny harby gullugy ýola goýdy, Germaniýanyň Kommunistik partiýasy bilen bir hatarda ähli partiýalaryň ýoguna ýandy, jöhitlere garşıy gorkunç jynsparazçylykly kampaniýanyň başyny başlady.

Angliýanyň we Fransiyanyň başyny çekýän Günbatarly ýurtlar Gitleriň Wersal şertnamasynyň talaplaryny bozmagynyň öňüni almak üçin hiç hili herekete geçmedi.

Gaytam, Germaniýadaky uly amerikan maýa goýumlaryna göz ýumdular. ABŞ Gitleriň Gündogardaky duşmanynyň Sowet Soýuzydygyny aýdýan kitabyny («Maýn Kampf») taýýarlamagyna ýardam eden amerikan kontrrazwedkaçy ofisi Ernst Hanfstaengl arkaly Gitler bilen göni gatnaşygy ýola goýdy.

Amerikan kontrrazwedkaçysy Gitlere ABŞ-nyň we Angliýanyň goldawy bilen güýcli Germaniýany gurup biljekdigini aýtdy. 1939-njy ýylда Stalin Kommunistik partiýanyň 18-nji gurultaýynda eden çykyşynda şeýle diýipdi:

«Taryh bize şuny görkezýär: bir ýurt arasynda serhet bolmadyk başga bir ýurdy basyp almakçy bolanda, ony cozmakçy bilýan ýurdunyň çäklerine ýakynlaşdyrýan çäkleri gözläp başlayar. Germaniýanyň öz bähbitleri üçin basyp aljak çäkleriniň nire boljagyny bilemek, ýöne şol çäkleri kredit hökmünde bermekden peýdalanjak awçylary welin taparmyka diýyän.»

Gitler Awtsriýany basyp alanda, Ýewropa ýurtlary sesini çykarmady. Amerikan kompaniýalary Germaniýada ýarag zawodlaryny gurdular we Çehoslowakiýany Gitleriň talap edýän ýerleriniň barsyny bermäge mejbür etdiler.

Angliýanyňam, Fransiyanyňam maksady Gitleriň sowet serhetlerine ýakynlaşmagyny gazanmakdy. Awtor nyşanasында Sowet Soýuzy bolan faşistik urşa şertleri taýýarlan wakalaryň gündeliklerinde birnäçe hakykatdan-da söz açýar.

Stalin kömekçilerine telim öwran Gitleriň birinji nobatda Ukraina gözünü dikjekdigi we munuňam ukrainaly nasionalistleriň ukrain topraklarynyň bir böleginiň Çehoslowakiýa birikmegini

talap etmegine getirjekdigi, yzyndanam ukrainalylaryň Gitlerden özlerini sowet agalygyndan halas etmegini islejekdigi ýaly ýagdaýlar bilen amala aşjagyny aýdypdy.

Ýene bir çykyşynda Stalin Gitlere «*Sowet Soýuzyna čozuwy bolaymaň, čozaňz nemes hökümdarlary bilen rus patysalarynyň urşup-urşup, ahyrynda ýurtlarynyň beýleki güýcleriň garşysynda ejizlemegine sebäp boljak ýalňyşlygy gaýtalarsyňz*» diýen haty ugradypdy.

Gitler hatyň manysyna dogry düşünip, Moskwa bilen birekbiregiň üstüne cozmaňlyk hakynda pacta gol çekdi. Awtor Angliýa bilen Fransiýanyň Gitleri Sowet Soýuzyna cozmagyna alyp giden ýolda Polşa cozmagy üçin gyssandyklaryny aýdýar.

Awtor başga bir möhüm faktynı üstünde aýratyn durup geçýär, olam iňlis kontrrazwedkasynyň uruşyň başlamazyndan has önräk iňlis hökümetiniň dykgatyna ýetiren meýilnamasydyr.

Meýilnamada düşünmez ýaly zat ýokdy: iňlis deňiz güýcileriniň Norweg deňzinde gämileri gark etmegi, Germaniýa demiriň baryp ýetmeginiň öňüni almak, şeýtmek bilen nemes harby senagatyny paltalamak we urşy soňlandyrmak. Iňlis hökümeti meýilnamadan yüz öwürdi, çünki ol Germaniýanyň SSSR-e garşy urşunyň dowam etmegini isleýärdi.

Kitapda aýdylyşyna görä, Ikinji jahan urşy iňlis syýasatçylary tarapyndan düýp maksady sowet kommunistik režimini ýok etmegiň we şol bir wagtyň özünde Germaniýany çagşatmagyň bir senarisidi.

Munuň ironiýasy şunda: nemes lideri Günbataryň itermeginde Wersal sanksiýalarynyň çukuryndan çykanoň Fransiýany we beýleki ýurtlary basyp aldy, Angliýany söweşeň uçarlary bilen bombalady, yzyndanam Moskwa sary herekete geçdi. Gitler Gündogardaky we Günbatardaky ýaranlaryny özüne duşman etdi. Olar Gitleriň Berlindäki iň soňky blindažyna çenli girdiler. Awtoryň aýtmagyna görä iň uly ironiýa – Sowet Soýuzyny ýok etmek üçin ulanylan Gitleriň kommunistik düzgüni Gündogar Ýewropada agalyk ediji güýje we kuwwatly halkara bileleşige öwren gural bolmagydy.

On millionlary öldüren we dünýäniň kartasyny üýtgeden bu uruş mekir syýasatçylaryň galamy bilen ýazylandan soň praktikada özünü ýazanlaryň garşysyna gönügen uly komplimasiýamydy? Komplimasiýa – şahslaryň, guramalaryň we ýurtlaryň kellesiniň içinde aýlanyp duran meýilleşdirmeleriniň syýasy metaforasydyr.

Futbolçy jerime urgusyny urmak üçin derwezebanyň garşysyna dikilende hiç gyssanmaýar we garşydaşynyň derwezesine nädip pökgi geçirmegiň komplimasiýasyny aňynda aýlayár, meýilleşdirýär.

Şu günüki gün Russiýa bilen Ukrainanyň arasynda we Ikinji jahan urşunyň geçen ýerlerinde dowam edýän uruş şol öñki ganly senariýanyň dowamymy?

Munuň anyk kesgitlemesini bermek üçin ýene näçe ýyl garaşmaly boljakdygymyzy hiç kim bilenok.

Abdyrahman ŞALKAM,

Liwiýanyň öñki daşary işler ministri.

Ýekşenbe, 29.05.2022 ý. Taryhy makalalar